

«Կարմրահեր կինը». ոճիր և պատիժ»

Դանիելյան Մ. Դ.

ԵՊՀ Հայ գրականության ամբիոնի մագիստրոս (Երևան, Հայաստան)

danielyanmane96@mail.ru

Վճռորոշ բառեր՝ այլաբանություն, խորհրդանիշ, հոգեբանություն, հոգեվերլուծություն, հայր և որդի, ոճիր և պատիժ, կարմրահեր կին, ջրհոր, ճակատագիր

""Рыжеволосая женщина". преступление и наказание"

Даниелян М. Д.

Магистр кафедры Армянской Литературы ЕГУ (Ереван, Армения)

danielyanmane96@mail.ru

Аннотация: В этой статье по роману Орхана Памука «Рыжеволосая женщина» мы рассмотрели сюжетные и психологические связи между сочинением вышеуказанного автора и трагедией Софокла «Царь Эдип», подчеркивая литературно-художественную ценность романа «Рыжеволосая женщина».

Писатель продолжает дело своих предшественников (Софокл, Достоевский, Фирдуси) и по-новому выявляет тему фатализма, которая наилучшим образом отражает параллели напряженных взаимоотношений отец-сын, сын-отец.

Ключевые слова: Аллегория, символ, психология, психоанализ, комплекс, преступление, наказание, отец и сын, отечественный, рыжеволосая женщина, колодец, судьба

""The Red-haired Woman". Crime and punishment"

Danielyan M. D.

Master of the Department of Armenian Literature (Yerevan, Armenia)

danielyanmane96@mail.ru

Abstract: In this article, based on Orhan Pamuk’s novel “The Red-haired Woman”, we examined the plot and psychological links between the work of the above author and the tragedy of Sophocles “Oedipus Rex”, emphasizing the literary and artistic value of the novel “The Red-haired Woman”.

The writer continues the work of his predecessors (Sophocles, Dostoevsky, Firdusi) and re-identifies the theme of fatalism, which best reflects the parallels of tense father-son, son-father relationships.

Keywords: Allegory, symbol, psychology, psycho-analysis, complex, crime, punishment, father and son, native, red-haired woman, well, fate

Ֆերիտ Օրհան Փամուք՝ թուրք գրող, հասարակական գործիչ, միջազգային մի շարք հեղինակավոր մրցանակների դափնեկիր: 2006թ. արժանացել է Գրականության Նոբելյան մրցանակի՝ Նոբելյան հանձնախմբի հետևյալ ձևակերպմամբ. «Նրան, որն իր քաղաքի մեյնիսթրիմիկ հոգու որոնումներում հայտնագործել է մշակույթների բախման և խաչաձևման նոր խորհրդանիշեր»: Գրողի ստեղծագործությունները թարգմանվել են աշխարհի ավելի քան 50 լեզուներով, այդ թվում՝ նաև հայերեն: Հայտնի է Հայոց ցեղասպանության հարցի վերաբերյալ իր քաղաքացիական կեցվածքով, որը հակասում է թուրքական պաշտոնական դիրքորոշմանը: Փամուկն այն սակավաթիվ թուրքերից մեկն է, որը 1915թ. Եղեռնի առնչությամբ կիրառել է «ցեղասպանություն» բառը [5]:

Օրհան Փամուքի «Կարմրահեր կինը» վեպը լույս է տեսել Թուրքիայում 2016-ին, երբ նա

արդեն համբավավոր գրող էր. այս վեպը պիտի նոր քայլ լիներ հեղինակի հոչակը նաև Արևմուտք տարածելու գործում:

Վեպի բազմաթիվ գրախոսություններում նշվում են մի շարք հեղինակների և գործերի անուններ, որոնց ազդեցությունները ակնհայտ են Փամուքի վրա՝ Ֆիրդուսիից մինչև Սոփոկլես, Ստենդալից մինչև Կալվինո, Մանից մինչև Կաֆկա, Պրուստից մինչև Դոստոևսկի, Ֆոյկներից մինչև Բորխես, Ջոյսից մինչև Էկո... Հետաքրքիր է, որ այդ ազդեցությունների ընդգծումը ոչ միայն չի ստվերում փամուքյան բնագիրը, այլև տեղի է ունենում ուղիղ հակառակը: Փամուքն ամենալավը գիտի այդ ազդեցությունների մասին և չի էլ փորձում թաքցնել դրանք: Իր ստեղծագործություններում Փամուքն օգտագործում է արևմտյան գեղագիտական ու փիլիսոփայական կոնցեպտներ, արևելյան գեղարվեստական սկզբունքներ, դիմում սուֆի միստիկների, այլաբանությունների,

համեմատում, հակադրում և փորձում ընդհանրացնել իսլամի և քրիստոնեության, Արևմուտքի և Արևելքի կրոնափիլիսոփայական, գեղագիտական և կենսահայեցողական մոտեցումներն ու սկզբունքները: Մա մի յուրօրինակ վեպ է, որում ուրույն փոխակերպմամբ զուգադրված են «Էդիպ արքայի», «Ռոստամ և Սոհրաբի», «Համլետի» սյուժեները, ինչպես նաև ակնհայտ են Դոստոևսկու «Ռճիր և պատիժ» ու «Կարամազով եղբայրներ» վեպերի մոտիվները: Ինչպես վերոնշյալ վեպերում, այնպես էլ «Կարմրահեր կինը» վեպում արձարծվում է ինքնության որոնման ու ճակատագրապաշտության թեման:

Այս ստեղծագործությունն այն եզակիներից է, որը միաժամանակ կարելի է քննել մի քանի մեթոդներով՝ հոգեվերլուծական, պատմահամեմատական, ստրուկտուրալիստական և այլն:

Ոչինչ հենց այնպես չի լինում... Հենց այս ենթատեքստն է սրողված Օրհան Փամուքի «Կարմրահեր կինը» վեպում:

«Կարմրահեր կինը» վեպի դիպաշարը զարգանում է Ստամբուլին մոտ գտնվող փոքրիկ մի քաղաքում՝ Օնգյորենում: Գլխավոր հերոսի՝ երիտասարդ Ջեմի համար բախտորոշիչ են դառնում թափառաշրջիկ թատրոնի դերասանուհու՝ Կարմրահեր կնոջ հետ անսպասելի հանդիպումը և նրանց միջև առաջացած տարերային սերը: Անակնկալ ձևով փոփոխվում է սյուժետային կոնցեպցիան. բնությունը դառնում է հերոսի ներաշխարհի լավագույն արտահայտչամիջոցը. «ամպերը ցրվել էին, արևը դուրս էր եկել, մեր անխոտ, կիսաչոր հողն անգամ գույն էր ստացել: Սև ծովի ուղղությամբ մանուշակագույն բարձունքները տարօրինակ կապույտ էին ստացել...» [2, էջ 28]:

Թեև վեպը կրում է «Կարմրահեր կինը» խորագիրը և շատ առանցքային դեպքեր պատվում են կարմրահեր կնոջ շուրջ, ինչն էլ արդեն ինքնին հուշում է կրքի, կատարվելիք ոճի ու թափվելիք արյան անխուսափելիության մասին, բայց պետք է փաստել, որ այն, նախ և առաջ, երկ է ճակատագրի անխուսափելիության մասին, որը լավագույնս արտահայտվում է որդի-հայր, հայր-որդի չստացված հարաբերությունների գուգահեռներում:

Առանձնակի արժեք է ներկայացնում գրողի ստեղծագործության ներկայակալը: Գույնի գործածությունը կարևոր բաղադրիչ է, և, չնայած գունապնակը այդքան էլ խայտաբղետ չէ (կա ընդամենը հինգ գույն՝ կարմիր, սև, նարնջագույն, կապույտ, մանուշակագույն), այնուամենայնիվ այն խոսում է և դիպուկ: Մարդկային մտքի գաղտնարաններում կարմիրը բոլոր ժամանակներում ասոցացվում է վառ զգացումների՝ կրքի, տառապանքների,

անհնազանդության ու ցավի հետ: Օրհան Փամուքի հերոսների համար էլ կարմիրը դառնում է ամենատարբեր հոգեվիճակների ու հույզերի արտահայտման միջոց, երիտասարդության, կյանքի արևածագի, նորայօթի ու անփորձ և փորձված ու կորսված սերերի հակադրամիասնության խորհրդանիշ:

Վեպի կայացման կարևոր բաղադրիչը պատմողի ձայնն է, ավելի ճիշտ՝ երկձայնությունը. վեպը երկու պատմող ունի, որոնցից յուրաքանչյուրը ներկայացնում է դեպքերը իր անունից և իր տեսանկյունից: Առաջին երկու գլուխներում պատմությունը պատմում է գլխավոր հերոսը, որը արդեն պատկառելի տարիքում էր: Իսկ երրորդ գլուխը, որը վերնագրված է «Կարմրահեր կինը», պատմվում է հենց Կարմրահերի կողմից: Գրքի առաջին էջերից տեսնում ենք հորից լքված մի երեխայի. տանից է հեռացել հայրը, բայց ոչ տղայի մտքերից. դա է պատճառը, որ ամբողջ վեպի ընթացքում մենք զգում ենք հոր ներկայությունը: Հեղինակն այստեղ օգտագործում է տարածամանակյա հատույթը և, դեպքերն արագացնելով, հերոսին բերում է երկաթուղի, ինչն էլ խորհրդանշում է անցյալը, այսինքն՝ սկիզբը: Տասնյոթամյա պատանին կյանքում առաջին անգամ հեռանում է մորից և մեկնում Օնգյորեն՝ վարպետ Մահմուդի հետ ջրհոր փորելու: Հերոսների ճանապարհը երկարում է, և թվում է, թե անհնար կլինի հասնել վերջնակետին, սակայն «միայն մայր մտնող արևի այրող շողերի ներքո կարողացանք դուրս գալ քաղաքից...» [2, էջ 15]:

Օրհան Փամուքի այս ստեղծագործությունը ամբողջովին կառուցված է Ֆրոյդի հոգեվերլուծության մեթոդի վրա. Ֆրոյդը վերլուծում է մարդու հոգեկան կառուցվածքի անտեսանելի շերտերը, կապը այնկողմնային աշխարհի հետ, բնագոյների և գիտակցության հարաբերությունը, մարդու վարքագիծը և գործունեությունը պայմանավորող ներքին հոգեկան ազդակները՝ նա մարդկային հոգու ձևավորումը բաժանում է երեք ոլորտի՝ Այն (Իդ), Ես (Էգո) և Գեր Ես (Սուպեր Էգո):

Այնը մարդու հոգևոր աշխարհի անգիտակցականի մակարդակն է, որտեղ հիմնականում գործում են բնագոյները, որոնք էլ տրամաբանության չեն ենթարկվում: Այն-ի հակումների մեջ Ֆրոյդը առաջնային տեղ է հատկացնում սեքսուալ հակմանը: Ըստ Ֆրոյդի՝ սեքսուալ հակումը դրսևորվում է ամենավաղ հասակից, նա կարծում է, որ տղա երեխայի մոտ երեք տարեկանից դա ի հայտ է գալիս, քանի որ մոր կուրծքը ծծող երեխան ոչ միայն կաթի պահանջ ունի, այլև էրոտիկ հանույք է զգում՝ մոր կուրծքը ծծելով: Մի քանի տարի անց տղա երեխան հորը իբրև հակառակորդ է ընկալում ու նրա նկատմամբ թշնամանք տածում. Ֆրոյդը սա

անվանում է Էդիպյան բարդույթ՝ մատնանշելով Մովսիսյանի «Էդիպ արքա» ողբերգությունը: Էդիպի բարդույթը, ըստ Փրոյդի, ամբողջությամբ դրսևորվել է համաշխարհային գրականության երեք նշանակալից գործերում՝ Մովսիսյանի «Էդիպ արքա»-ում, Շեքսպիրի «Համլետ»-ում և Դոստոևսկու «Կարամազով եղբայրներ»-ում: Երեքում էլ կա հայրասպանություն և մրցակցություն կնոջ պատճառով [4, էջ 351]:

Հենց այսպիսի հոգեբանությամբ է տառապում Օրիան Փամուքի հերոսը՝ Ջեմը, ով անգիտակցորեն սիրահարվում է իրենից մոտ քսան տարի մեծ Կարմրահեր կնոջը (պատահական չէ նաև կնոջ տարիքը՝ երեսուներեք), տարվում նրանով, այցելում նրանց թատրոն (ինչը արգելել էր անել վարպետ Մահմուդը), ապա խոսում Կարմրահեր կնոջ հետ, իսկ հետո կնոջ իսկ ցանկությամբ քնում նրա հետ, ինչն էլ ամբողջ կյանքում մնում է նրա հիշողության մեջ, դառնում նրա ճակատագրի խեղաթյուրման պատճառն ու ճակատագրական սխալը:

Հերոսը վարպետ Մահմուդին որպես հայր էր ընդունում, սիրում նրան որդու պես ու նեղանում նրանից, ինչպես որդին հորից: Սակայն, Կարմրահեր կնոջից իմանալով, որ վարպետը բազմիցս այցելել է թատրոն, խոսել ու շփվել կնոջ հետ, սկսում է խանդել վարպետին: Եվ հենց այդ մտքերի պատճառով էլ ուշադրությունը շեղվում է, և դույլը ջրհորից հանելիս ընկնում է ցած՝ անհայտ թողնելով այնտեղ գտնվող վարպետի ճակատագիրը: Տղան շփոթմունքի մեջ փորձում է օգնություն խնդրել Կարմրահեր կնոջից, բայց հուսալքքվում է, երբ իմանում է, որ նրանք մեկնել են: Հերոսը վերադառնում է ջրհորի մոտ: Ճանապարհին «խոտերի արանքով ինչ-որ բանի վրա կանգնեցի ու խշրտոց լսեցի: Հետո տեսա կրիային: Եթե վարպետ Մահմուդի ու իմ բացած ճանապարհը ընտրեք, կկարողանար թաքնվել խոտերի արանքում: Բայց մտքով չէր անցել: Իմ անցնելիք ճանապարհն էր ընտրել՝ ճակատագրի պես, իսկ այժմ փորձում էր խուճապահար փախչել: Գուցե ես էլ էի նույն բանն անում՝ մտածելով, որ փախչում եմ իմ ճակատագրից, գուր քայլում էի սխալ ճանապարհով...» [2, էջ 113]:

Կրիան ասոցացվում է հարստության ու հաջողության հետ, բայց երբեմն էլ այն տղամարդու պտղաբերության սիմվոլն է համարվում. վեպի վերջում պարզաբանվում է կրիայի ու Ջեմի հանդիպումը. երջանիկ ու սիրով ընտանիք ստեղծած Ջեմը երեխաներ չունեի և համակերպվել էր այդ մտքի հետ՝ բացելով ընկերություն և այն կոչելով «Սոհրաբ», սակայն տարիներ անց պարզվում է, որ Կարմրահեր կնոջ հետ անցկացրած երեկոն եղել է ճակատագրական...

Այսպիսով, չիմանալով ինչ անել և վախենալով բանտում կորցնել երիտասարդ տարիները՝ Ջեմը դիմում է փախուստի՝ հոր հին ճամպուկը ձեռքին... Վեպի գրեթե ողջ ընթացքում զգում ենք միֆական Էդիպ արքայի և պարսկական վիպերգության հերոսների՝ Ռոստամի ու Սոհրաբի ներկայությունը, որոնց մոտիվներով էլ զարգանում է վեպի սյուժեն: Տասնյոթամյա պատանու շուրթերով պատմվող Էդիպ արքայի առասպելը հետագայում գուգահեռվում է հերոսի կյանքի ու ճակատագրի հետ:

Ինչպես «Էդիպ արքա» ստեղծագործության մեջ, այնպես էլ այստեղ մեղսագործության մեղմացումը դրսևորվում է նրանով, որ հորը սպանելու անգիտակցական ցանկությունը իրականության մեջ արտապատկերվում է որպես ճակատագրի պարտադրանք: Տարիներ անց, երբ Ջեմը իմանում է որդու գոյության մասին, ցանկանում է հանդիպել, բայց որդին միշտ հրաժարվում է: Եվ մի օր էլ, ներկայանալով որպես որդու ընկեր, հորը տանում է նույն ջրհորի մոտ, որտեղ ժամանակին նա թողել էր վարպետին՝ կարծելով, թե մեռած է, որը, սակայն, ողջ էր մնացել և հետագայում հայրական խրատներ տվել Ջեմի որդուն՝ Էնվերին: Եվ հենց այդտեղ՝ նույն ջրհորի մոտ, որդին, խլելով հոր ձեռքից ատրճանակը, սպանում է նրան և կատարում ճակատագրի պահանջը...

Ինչպես Մովսիսյանի պիեսում, սույն վեպում ևս, երբ բացահայտվում է ոճրագործությունը, հերոսը այն ճակատագրի վրա չի բարդում և կրում է իր պատիժը [1, էջ 242-296]. դա, ըստ Փրոյդի, թեև բանականության օրենքների համաձայն արդարացի չէ, սակայն հոգեբանորեն միանգամայն ճիշտ է:

Վեպի վերջում փակագծերը բացվում են. հերոսն արդեն բավականին մեծ է, երբ իմանում է, որ իրականում իր հայրն ու Կարմրահեր կինը սիրահարված են եղել, սակայն հանգամանքների բերումով բաժանվել են միմյանցից և ստեղծել իրենց ընտանիքները, որոնք սակայն երկար կյանք չեն ունեցել: Մի քանի անհաջող ամուսնություններից հետո Գյուրջինյան՝ Կարմրահեր կինը, իր դարչնագույն մազերը ներկել էր կարմիր. մազերը կարմիր ներկելը իրար հետևած տարաբախտ սիրո հիշողություններից ազատվելու փորձ էր: Կինը տարիներ շարունակ թատրոնում էր աշխատում և խաղում Սոհրաբի մոր՝ Թեմմինեի դերը. «Իմ տեսածը կարծես հուշ էր, որն ապրել ու մոռացել եմ: Կարմրահեր կինը երկու ռազմիկի հետևում կանգնած, տառապում է: Նա էլ միմյանց սպանել ցանկացող տղամարդկանց պես գողում է... Գուցե այդ տղամարդիկ էլ կարմրահեր կնոջ ու նրա շրջապատի մարդկանց պես մի ընտանիքից էին» [2, էջ 88]:

Այս ներկայացումից հետո հերոսը տարվում է «Ռոստամ և Սոհրաբ»-ի պատմությամբ [3]: Իր ամբողջ կյանքում նա կարդում է այդ պատմությունն ու, շրջելով տարբեր երկրների թանգարաններով, դիտում է իրանական նկարները՝ պատկերված հոր և որդու մենամարտով: Սոհրաբի ու Ռոստամի պատմությունը և՛ ծանոթ էր նրան, և՛ օգնում էր Էդիպի պատմությունը վերստին իմաստավորել: Այս երկու պատմություններում զարմանալի նմանություններ կային, բայց տարբերություններն ավելի ակնհայտ են. Էդիպը սպանում է հորը, Սոհրաբը՝ սպանվում հոր կողմից: Մեկում որդին է հոր մարդասպանը, մյուսում՝ հայրը որդու: Բայց այդ մեծ տարբերություններով էլ ավելի են ընդգծվում նմանությունները. Սոհրաբը, Էդիպի պես, ընթացողին գրեթե միշտ հիշեցնում է, որ հորը չի ճանաչում ու նրան երբեք չի տեսել:

Բոլոր հերոսների մահն էլ միանգամից է լինում, ընթերցողի համար անսպասելի. Ռոստամը, երկար մենամարտից ու խաբեությունից հետո, որդուն գետին է տապալում, թուրն արագ խրում մարմնի մեջ, ճեղքում կուրծքն ու սպանում որդուն, Էդիպը «անծանոթ հորը» ճանապարհին վայրկենական հիմար գայրույթի պատճառով է սպանում, նույն կերպ էլ Էնվերը ակնթարթային գայրույթի պահին խլում է հոր ատրճանակն ու դառնում հայրասպան. «Այդ պահին և՛ Էդիպը, և՛ Ռոստամը չէին հասկանում ինչ են անում: Կարծես Աստված մի պահ խլում էր հայրերի և որդիների խելքը, որպեսզի կարողանան իրար հանգիստ սպանել» [2, էջ 168]:

Եվ՛ Էդիպը, և՛ Սոհրաբը կորած հայրերին փնտրելիս իրականում իրենց քաղաքից են հեռանում ու դավաճանի կարգավիճակում հայտնվում: Երկու պատմության մեջ էլ ոչ թե ազգային արժեքներն ու ազգային զգացմունքներն են շեշտվում, այլ ընտանիքի, արքայի, հոր ու դինաստիայի կապվածությունը: Այդ պատճառով այդ դիլեմայի վրա շեշտ չի դրվել, բայց հայրերին փնտրելիս և՛ Էդիպ արքայազնը, և՛ Սոհրաբը իրենց երկրների թշնամիների հետ են համագործակցել ու չեն կարողացել խույս տալ ի վերուստ որոշված ճակատագրից. նույն ճանապարհն է անցնում նաև Էնվերը՝ դանդաղ մոտենալով ոճրագործությանը: Չնայած բոլոր խելդող զգացմունքների՝ մեղքի ու զոջման, այնուամենայնիվ գլխավոր հերոսը միշտ հետ է կանգնում Օնգյորեն գնալու գաղափարից, քանզի Սոհրաբի ու Էդիպի պատմությունները տարիներ շարունակ կարդալն ու քննարկելը իր ազդեցությունն էր թողել. սկսել էր վախենալ, բացի այդ. «Օնգյորեն գյուղաքաղաքում մանկության հեքիաթների պես ինչ-որ չարագուշակ բան կա կարծես...» [2, էջ 173]:

Հանգամանքների բերումով Չեմը գնում է Օնգյորեն և հենց այդ ժամանակ է, որ վարպետ Մահմուդի և սեփական մեղքի հետ առերեսվելու վախը երեսուն տարի անց վերածվում է որդու հետ հանդիպելու անհանգստությանը: Վեպում չկա մի էջ, որտեղ չհիշատակվի հայրը՝ իր կերպարի ամբողջությամբ. հոր կերպարն ամենուր ուղեկցում է ընթերցողին և վերջում ասվում է, որ «հայրը երեխային ստեղծելուց հետո որդուն մինչև կյանքի վերջը պաշտպանող, նրան տեր կանգնող ուժեղ, սիրալիր մարդ է: Աշխարհի սկիզբն ու կենտրոնն է: Եթե քեզ լավ ես զգում, գիտես, որ նա կա, որ գալու է ու քեզ սիրով պաշտպանելու է... Եթե առանց հոր ես մեծանում, չես հասկանում, որ աշխարհն ունի կենտրոն ու սահմաններ, կարծում ես, թե կարող ես ամեն ինչ անել: Բայց հետո չես իմանում ինչ անել, փորձում ես աշխարհում իմաստ, կենտրոն փնտրել, գտնել մեկին, ով քեզ կասի՝ ո՛չ» [2, էջ 223]: Հենց այստեղ է, որ բացվում են հերոսի որդու՝ Էնվերի գայրույթի գլխավոր փակագծերը. այն ոչ թե հայրն է, այլ՝ անհայրությունը:

Օրհան Փամուկը իր ստեղծագործության մեջ միֆի տարբեր ձևեր է կիրառել, որոնցից մեկն էլ երիտասարդ տղայի անտառապահ դառնալն է, որտեղ էլ կնքվում է նրա ճակատագիրը, հանդիպումը վարպետի հետ, ապա ջրհոր փորելը: Ինչպես գիտենք, շատ դեպքերում անտառը խորհրդանշում է մեռյալների աշխարհ տանող ճանապարհը: Այսինքն՝ անտառի միջով հերոսը տեղափոխվում է դեպի ջրհոր՝ անդրաշխարհ: Հանախ ջրհորը բացատրվում է որպես կապ անցյալի հետ և կապ անդրաշխարհի հետ: Երկու իմաստներն էլ դրսևորված են վեպում: Առաջին աղերսը՝ կապ անցյալի հետ, պարզվում է այն ժամանակ, երբ տարիներ անց իմացվում է, որ գլխավոր հերոսի՝ Չեմի հայրը և Չեմի որդու մայրը՝ Կարմրահեր կինը, ունեցել են սիրո պատմություն: Խորհրդանշական է նաև այն փաստը, որ հերոսը այնքան ժամանակ չի իմանում, որ այդ ջրհորից ջուր է գտնվել, որքան ժամանակ չգիտեր, որ որդի ուներ: Այսինքն՝ որդու և ջրի իմաստները միաձուլվում են. այն է՝ նոր կյանք:

Վեպում առկա են նաև Ֆրոյդի երազատեսության տարրեր: Հենց երազի միջոցով է, որ Այշեն՝ Չեմի կինը, իմանում է սքողված «մարդասպանի» ինքնությունն ու փորձում արագորեն հասնել ամուսնուն՝ որպեսզի կանխի ոճիրը, բայց ուշանում է...

Վեպի վերջում տեսնում ենք լացող կնոջ երկու կերպար. ինչպես Սոհրաբի մոր, այնպես էլ այս երկու կնոջ լայահառաչ ողբից աշխարհը լռել էր. այժմ ամբողջ աշխարհն այդ ջրհորի պես լուռ էր...

Վեպի ժանրին տիրապետելու իր հմտություններով ու կիրառված բոլոր ինքնատիպ

լուծումներով հանդերձ՝ Փամուքի վեպի գրավ-
չության ամենամեծ գաղտնիքը իր նյութի
հանդեպ դրսևորած անսահման սերն է:

Յուրաքանչյուր հերոսի Օրհան Փամուքը
վերաբերվում է որպես իր հարազատ որդու:
Հանախ էլ, ինչպես այս ստեղծագործության մեջ,
հեղինակը խաղարկում է իր կերպարը՝ էլ ավելի
առեղծվածային ու խորքային դարձնելով վեպը:

Վեպի կերտման կարևոր բաղադրիչներից է
սերը, սերը ոչ միայն կնոջ և տղամարդու միջև,
այլև անհաս ու չստացած սեր հայրերի և
որդիների միջև, որի բացակայությունը անմիջա-
կան կերպով ազդում է կյանքի ու կերտվելիք
բնավորության վրա, փոխում է ճակատագիրն ու
ապրելիք տարիների իմաստը:

Վեպը ուղղակի և անուղղակի կերպով նույ-
նացնելով արևմտյան և արևելյան գրակա-
նության երկու զարդերի՝ «Էդիպ արքայի» ու
«Ռոստամ և Սոհրաբի» հետ՝ Փամուքը հանգում
է այն եզրակացության, որ ոչ ոք չի կարող
փախչել իրականությունից... Այսպիսով՝
ճակատագրապաշտությունը դիտարկելով որ-
պես վեպի կարևոր ու գլխավոր մոտիվ՝ գրողը

հերոսի ձեռքն է տալիս ճակատագրի կողմից
նախատեսված կարմիր կծիկը, որի թելը ամբողջ
պատմության ընթացքում ուղեկցում է հերոսին
ու հասցնում մինչև պատմության սկզբնավերջը՝
ջրհորը:

Օգտագործած գրականության ցանկ

1. **Հին հունական ողբերգություններ**, Երևան,
1999, - 508 էջ:
2. **Փամուք Օ.**, Կարմրահեր կինը: - Երևան, 2017, -
268 էջ:
3. **Ֆիրդուսի**, Շահնամե: - Երևան, 1975, - 525 էջ:
4. **Ֆրոյդ Չ.**, Հոգեվերլուծության ներածություն: -
Երևան, 2002, - 470 էջ:
5. https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%95%D6%80%D5%B0%D5%A1%D5%B6_%D5%93%D5%A1%D5

Сдана/Հանձնվել է՝ 13.05.2020

Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 16.05.2020

Принята/Ընդունվել է՝ 19.05.2020